

ASUKAS- JA VUOROVAIKUTUSNÄKÖKULMA MAASEUTUMAISTEN ALUEIDEN SUUNNITTELUSSA

Työryhmien tehtävänä oli pohtia vuorovaikutusta ja asukasnäkökulman huomioimista maaseutumaisten alueiden suunnittelussa. Vuorovaikutuksella tarkoitettiin tässä yhteydessä kaikkea maankäyttöön liittyvää vuorovaikutusta (ei pelkästään lakisääteistä kaavoitukseen liittyvää). Alle on koostettu työpajan tulokset teemoittain.

1. NYKYISEN ASUKASVUOROVAIKUTUKSEN HEIKOT KOHDAT TAI HAASTEET

- Yhä edelleen osa suunnittelijoista pelkää asukkaiden mielipiteitä, eikä ymmärrä niiden kuuluvan prosessiin.
- Käytetyt vuorovaikutuskeinot ovat usein liian formaaleja (liian virallinen sävy), tämä karkottaa ihmiset. Lisäksi tarkoituksen mukaisten vuorovaikutusmenetelmien valinta on vaikeaa, koska "osallistujat" joukkona ovat heterogeeninen. Menetelmiä pitää osata myös käyttää.
- Kieliongelma (suunnittelujargon): hallinnon kieli karkottaa ihmisiä ja on vaikea ymmärtää. Toisaalta kaavoittajat eivät välttämättä osaa ilmaista asioita muulla kuin omalla virkakiellään.
- Osallistumisen innokkuutta on etukäteen vaikea arvioida. Sen vuoksi myös vuorovaikutusprosessien suunnittelu on haasteellista.
- Poliittinen paine kaavoituksessa on usein suuri ja sen vuoksi aikataulut kunnollisen vuorovaikutusprosessin järjestämiselle aivan liian kireät.
- Myös osallistumismahdollisuudesta tiedottaminen on haasteellista. Usein tilanne on se, etteivät ilmoitukset tavoita ihmisiä, eikä puskaradiokaan toimi.
- Ihmisten motivointi yleisen tason kysymyksiin osallistumiseen on vaikeaa. Kiinnostus painottuu "omalle pihalle" eli omaan arkeen tai lähiympäristöön liittyviin kysymyksiin. Suunnittelun kohteena on vain harvoin näin pieniä alueita. Asioita voisikin käsitellä pienempinä kokonaisuuksina ja pienemmissä ryhmissä. Pieni ryhmä rohkaisee tuomaan mielipiteitä esille.
- Ongelma ei ole siinä, etteivätkö ihmiset osaisi reagoida, vaan siinä ettei osata osallistua ennen kuin kartta on piirretty.
- Ennakkoasenteet, etukäteishuhut tai asenteellinen lehdistö voivat kaikki vaikeuttaa vuorovaikutusta antamalla harhaanjohtavaa informaatiota tai käsityksiä.
- Maanomistajanäkökulman korostuminen ohi muiden tärkeiden näkökulmien.
- Toiveiden tynnyri-ilmiö; ei hahmoteta mikä on mahdollista ja mitä ei, keskustelu ei pysy mahdollisuuksien rajoissa olevissa vaihtoehdoissa.
- Yksittäisten tahojen reviirin vartiointi ja hyödyn tavoittelu.

- Maankäytön suunnittelu ja kaavoitus poikkeavat tyystin muusta suunnittelusta; ne ovat ainoita, joihin pääsee lakisääteisestikin sanomaan sanansa, vaikuttamaan. Usein vuorovaikutustilanteissa varsinainen asia (maankäyttö) unohtuu ja palautetta tulee kaikesta mahdollisesta maan ja taivaan välillä aina päiväkotiryhmien koosta uimarantojen siisteyteen.

"Kenen ääni oikeastaan kuuluu?"

2. ASIAT JOTKA HERÄTTÄVÄT ASUKKAISSA ENITEN KYSYMYKSIÄ

- miten suunnittelu vaikuttaa minuun ja omaisuuteeni
 - aiheutuuko suunnitelmasta kustannuksia, vahinkoa, hyötyä
 - toteutuuko tasa-arvo
 - suojelukysymykset
 - liikenneturvallisuus
 - yhdyskuntahuolto
 - palveluiden säilyminen (joukkoliikenne, koulu, katuvalot)
- Näiden kysymysten takana vaikuttavat muutosvastarinta, huoli siitä "miten minun käy", yksilöllinen ympäristösuhde ja herkkä suhde paikkaan sekä käsitys "jokamiehen oikeudesta" tehdä mitä vaan omalla maalla.

3. YLEISIMMÄT NEGATIIVISEN PALAUTTEEN TAI VALITUSTEN AIHEET

- maanomistajan saama kielteinen rantarakennuslupapäätös
- rakennusoikeuden rajoittaminen
- maanomistajien tasapuolinen kohtelu ("naapuri sai, minä en")
- rakennuspaikkojen määrän / laadun riittämättömyys
- oman elinympäristön muutokset, esim. maisemassa
- mielipiteitä ei ole kuultu
- tiedotus ei tavoita
- suojelumerkinät
- tielinjaukset vs. peltoalueet
- taksat
- jätteiden käsittely
- maa-ainesten otto
- tuulivoima

4. MITÄ ASUKKAAT EIVÄT OSAA KYSYÄ SUUNNITTELUVAIHEESSA – ASUKKAIDEN KANNALTA KESKEISIÄ ASIOITA

- miten palvelut alueella hoidetaan? missä palvelut ovat saatavilla?
- onko alueelle tulossa katuvalaistus
- onko alueelle tulossa julkinen viemäriverkko
- millaisia ovat arkielämän realiteetit ja todelliset asumiskustannukset
- kuinka koulukyydit järjestetään, mitkä ovat km-rajat
- millaisia ovat oman kuntani palvelukäytännöt (vaihtelevat kunnittain)
 - kuljetukset eri palveluihin
 - kilometrirajat
- mikä on kaavamerkintöjen sitovuus (merkintöjen sisältöjä ei ymmärretä, eikä osata kysyä)

5. VUOROVAIKUTUKSEN KEHITTÄMINEN - MITEN (esim. välineet, koulutus, viestintä, tms.)

- vuorovaikutusmenetelmien monipuolistaminen
- maanläheiset vuorovaikutusmenetelmät
- vuorovaikutusammattilaisten hyödyntäminen
- eri käyttäjäryhmien parempi huomioiminen, esim. lasten työpajat
- vuorovaikutuksen vastavuoroisuuden parantaminen
- uusien vuorovaikutusmenetelmien kehittäminen
- uudet foorumit tiedotukseen
 - nettisivut – palautemahdollisuus
 - facebook ym sosiaalinen media
 - kyläyhdistysten kautta tiedottaminen
 - kesätapahtumat tms
- sosiaalinen media tulisi ottaa paremmin käyttöön ja esim. valtuustojen kokouksia tulisi voida seurata etänä
- keskustelun ohjaaminen on tärkeää, samoin siihen valmistautuminen sekä myönteinen lähestyminen ongelmiin
- vuorovaikutustilanteissa esitettävän materiaalin tulisi olla selkeästi ja yksinkertaisesti kuvattu
- riittävän pienet vuorovaikutustyöpajat
- riittävän varhaisessa vaiheessa käynnistyvä vuorovaikutus (OAS)
- palkataan ”kyläsparrari” toimimaan linkkinä kylien ja virkamiesten välillä

6. TAHOJA JOIDEN TULISI OLLA MUKANA EM. VUOROVAIKUTUKSEN KEHITTÄMISESSÄ

- vuorovaikutuksen asiantuntijat
- paikalliset asukkaat ja eturyhmät

- elinkeinoelämä: yrittäjät, palveluntuottajat
- viranomaiset
- sidosryhmät: kolmas sektori vahva toimija maaseudulla
- kyläasiamiehet

=>

- asia (vuorovaikutus ja sen kehittäminen) tulisi "myydä" kuntalaisille
- virkamiessuunnittelijan rooli vuorovaikutusprosessien vetäjänä on kaksitahoinen
- sopiva vuorovaikutustyötä vetämään olisi esim. konsultti tai joku muu erillinen puheenjohtaja, joka johtaa vuorovaikutteista keskustelua (ei virkamiessuunnittelija, jonka kuitenkin tulisi osallistua vuorovaikutustilaisuuksiin)

"Onko kaavoittaja jäävi osallisyhteistyön vetäjänä?"

7. EROJA KUNTA- JA SEUTUTASON SUUNNITTELUUN LIITTYVÄN VUOROVAIKUTUKSEN HAASTEISSA

- seututasolla operatiivinen / strateginen lähestymistapa, rakennetason lähtökohdat, asiat abstraktimpia; kuntatasolla asiat konkreettisempia ja toiminta lakisäätöistä
- seututason suunnitelmat tai päätökset harvoin menevät yksittäisen asukkaan tasolle => henkilökohtaisen tason puuttuminen
- seututason päätökset tulisi pystyä konkretisoimaan asukkaiden arkeen
- eri toimijat ja asukkaat pystyvät useimmiten hahmottamaan kuntatason, mutta seututaso jää tuntemattomaksi

"Mitä abstraktimpi taso, sitä pienempi kiinnostus."